

'Grensregio's hebben bijzondere kansen, maar ze verdienen een aparte aanpak'

Richard Meersschaert, directeur EGTS Linieland van Waas en Hulst

Agglomeratienadeel bestrijden

Grensoverschrijdende samenwerking bestaat in velerlei vormen en in een differente gradatie. Het kan gaan om eenvoudige culturele uitwisseling tussen Vlaamse en Nederlandse gemeenschappen, vaak gezellig maar vrijblijvend. Een hoger niveau wordt bereikt wanneer overheden uit grensregio's met elkaar afspraken maken, bijvoorbeeld inzake politie- of brandweeroptreden. Ultieme grensoverschrijdende samenwerking heeft als doel de grens te doen vervagen om in perifeer gelegen regio's het agglomeratievoordeel te bereiken. Dat laatste is pas mogelijk indien allerlei randvoorwaarden vervuld zijn. De rol die de centrale overheden daarin kunnen vervullen is cruciaal. Het gaat daarbij om ondersteuning, faciliterend optreden en het akkoord gaan met een specifiek beleidsplan voor een grensgebied. Een resultaatgerichte grensoverschrijdende samenwerking concretiseert zich immers mits steun van lokale, regionale en centrale overheden. Ze scharen zich gemeenschappelijk achter een visie voor de bepaalde grensregio en besluiten dat concrete uitvoering van projecten gebaat is met een sterke governance die gefaciliteerd wordt met behulp van (hefboom)fondsen. In grensregio's inzetten op het bereiken van het agglomeratievoordeel is lonend voor het interne rijksbeleid. Het bant problematieken als ontgroening, vergrijzing en krimp. De sociaal-economische positie van regio's gelegen aan de rijksgrens wordt daarmee versterkt.

Met de aanduiding van een Staatssecretaris voor grensoverschrijdende samenwerking heeft de Nederlandse Overheid alvast aangetoond dit als een apart beleidsthema aan te pakken. De ervaringen van grensregionale instanties kunnen hierbij inspirerend werken voor het binnenlands beleid. De EGTS Linieland van Waas en Hulst stelt haar inzichten terzake graag ter beschikking.

Gedragen gebiedsvisie als basis

Natuurlijk zijn verschillen in wet- en regelgeving barrières die grensoverschrijdende samenwerking tegengaan of ontmoedigen. Die verschillen waren er in de Romeinse tijd en zullen altijd blijven bestaan. Lidstaten, regio's of gemeenten onderscheiden zich net van de burens door verschillend te zijn. Dat is best lastig voor burgers en ondernemers maar dit euvel biedt ook (extra) kansen. In grensgebieden ervaart een grensarbeider de complexiteit van fiscale en sociale verschillen maar geniet hij graag van het voordeel om in het buurland goedkoper benzine te tanken.

Bij grensoverschrijdende samenwerking is uitgaan van het wegwerken van verschillen misschien niet de juiste insteek. Eerder focussen op de kracht van gemeenschappelijkheid leidt sneller tot zichtbare resultaten. Grensissues afzonderen en apart benaderen moet voorkeur krijgen op een globale aanpak voor bijvoorbeeld de verschillen in accijnzen. Maw aanpakken case by case. Een gedragen gemeenschappelijke grensregiovisie is daarvoor een bijzonder nuttig instrument en een beleidsstuk voor permanent overleg. De Vlaams-Nederlandse Scheldeakkoorden uit 2005 waren de aanleiding voor het opstellen van een grensoverschrijdende ontwikkelingsvisie¹ voor de komende 20 jaar. Die werd door alle betrokken overheden vastgesteld met als output 11 geïdentificeerde en geprioriteerde projecten voor het gedefinieerde grensgebied tussen Antwerpen en Terneuzen. Meteen was er ook het inzicht om voor de realisatie van de genoemde projecten een concrete uitvoeringsorganisatie op te richten. De EGTS Linieland werd in 2011 opgericht met vier gemeenten, twee provincies, een intergemeentelijk samenwerkingsverband en maatschappij voor havenontwikkeling. Eerder kleinschalig maar concreet in de aanpak om projecten te realiseren binnen vier thema's: haven en economie, mobiliteit, natuur, recreatie en cultuurhistorie en wonen en leefbaarheid.

Intussen werkt de EGTS aan 15 projecten en is de organisatie regisseur voor de realisatie van Grenspark Groot Saefinghe, de uitvoering van een toekomstvisie voor de nieuwe natuurgebieden na de ontpoldering van de Hedwige- en Prosperpolder. De streekholders² zijn in dit project het kapitaal voor de ontwikkeling van het nieuwe grens-natuurgebied.

¹ Grensoverschrijdende ontwikkelingsvisie Linieland van Waas en Hulst – www.egtslinieland.eu/nl/1-historiek

² Streekholders zijn mensen, organisaties, bedrijven en overheden met een hart voor de streek

Passende governance

Het paard achter de wagen spannen is verkeerd. Met andere woorden, ga eerst akkoord over een gezamenlijke agenda en bepaal pas daarna welke passende samenwerkingsvorm een succesvolle uitvoering kan garanderen. Niet zelden gebeurt het andersom en loopt men en cours de route tegen groeiende verschillen en twistpunten aan. Dit leidt dan tot een lethargische houding bij grensregio-instanties wat het samenwerkingsproces niet ten goede komt. Omdat elke grensregio een verschillend DNA heeft zijn grondig onderzoek en permanente afstemming belangrijk voor oprichting van een passende organisatievorm. In de praktijk komt het er natuurlijk op aan om bestuurlijk draagvlak te hebben voor de nieuwe grensoverschrijdende samenwerkingsentiteit.

Grensoverschrijdende samenwerking is op zich een beetje onnatuurlijk want de meeste overheden zijn naar binnen(land) gericht. Daar is niks mis mee en de ervaring leert dat na een succesvolle grensoverschrijdende samenwerking er nieuwe afspraken ontstaan. Het zogenaamde multiplicatoreffect gaat spelen als succes de illustratie is van een overtuigende samenwerking die lonend is voor partijen langs weerszijden van de grens. In bepaalde gevallen komt daadwerkelijke grensoverschrijdende samenwerking versneld tot stand door het initiatiefrecht van een publieke rechtspersoon zoals een EGTS³. In Europa zijn momenteel een 70-tal EGTC's⁴ erkend en actief (EGTS Linieland werd in 2011 als 20ste EGTC erkend). De governance-kracht van de EGTC is ook de UNESCO niet ontgaan. Voor de erkenning van een groot grensoverschrijdend gebied tussen Vlaanderen en Nederland, i.c. Geopark Schelde Delta⁵ beveelt de UNESCO de rechtsvorm EGTC aan. De EGTS Linieland bekijkt momenteel of ze deze taak kan opnemen. Ze voert hiervoor momenteel onderzoek en heeft al een samenwerkingsakkoord getekend met de provincies Zeeland, Noord-Brabant, Oost-Vlaanderen en Antwerpen.

Hefboomfondsen maken het verschil

Een gedragen gebiedsvisie en een passende samenwerkingsentiteit zijn onvoldoende om van grensoverschrijdende samenwerking een succes te maken. Er is geld nodig om dingen in gang te zetten. De Europese structuurfondsen (o.a. EFRO) zijn voor een duurzame grensoverschrijdende samenwerking onmisbaar en ook bedoeld om het Europa dichterbij de mensen te brengen. Interreg en andere subsidieprogramma's focussen op doelstellingen uit het Europese cohesieprogramma en kunnen mee helpen zorgen voor oplossingen van grensknelpunten. Omdat Europa vaak maar 50% subsidieert kan gesproken worden van hefboomfondsen. Ze bieden dat extraatje dat nodig is om partijen over de streep (grens) te trekken. De EGTS Linieland realiseerde in 2014 de aanleg van een rotonde, letterlijk op de grens Vlaanderen-Nederland. Zelfs de grenspaal moest verplaatst worden voor de aanleg ervan. Gedurende 15 jaar waren lokale en nationale overheden er niet in geslaagd om de verkeersmobiliteit te verbeteren. Dankzij Interreg-subsidie (dat extraatje) en de coördinatie van de EGTS verloopt het verkeer nu vlotjes van noord naar zuid en vice versa. In het Interreg-project Grenspark Groot Saeftinghe is de ervaring van EGTS Linieland dat het door Europa beschikbaar gestelde budget weliswaar ontoereikend is maar het succes van deze grensoverschrijdende samenwerking voornamelijk te danken is aan de niet-vrijblijvende structurele samenwerking opgelegd vanuit het Interreg-programma. Helaas is de keerzijde dat partijen soms kafkaïaanse administratie ervaren. Daarom wordt het benieuwd uitkijken naar de nieuwe subsidieprogrammaperiode Interreg VL-NL VI. Als grensregionale instantie benadrukken we het belang van een vierde globale doelstelling naast de drie bekende (innovatie - klimaat – werkgelegenheid) nl. het specifiek aanpakken van juridische en andere grensobstakels. We hopen dat de centrale overheden in Den Haag en Brussel hiervoor het licht op groen zetten.

Conclusie

'Grensregio's hebben bijzondere kansen, maar ze verdienen een aparte aanpak' die zich gesteund weet door de centrale overheid. Het verder in kaart brengen van grensknelpunten en inzoomen op specifieke problematieken is noodzakelijk en vergt bijzondere expertises en kennis van wet- en regelgeving. Dit is een permanente oefening want waar een probleem is opgelost duikt wel weer een ander juridisch probleem op. Grensregio-instanties moeten beroep kunnen doen op data en ervaringen om grensknelpunten te tackelen, een zogenaamde

³ EGTS: Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking

⁴ The European Grouping of Territorial Cooperation is governed by **Regulation (EC) N° 1082/2006**, amended by **Regulation (EU) No 1302/2013** - <https://portal.cor.europa.eu/egtc/about/Pages/regulation.aspx>

⁵ www.scheldedelta.eu

studiedienst. Maar ze moeten ook zelf de deskundigheid ontwikkelen om met een uitvoeringsgericht actieprogramma aan de slag te gaan. Het uitrusten en faciliteren van grensregio-instanties met deskundig personeel en middelen is meer dan ooit aan de orde en mag ook een taak zijn van hogere overheden die willen en kunnen delegeren en faciliteren. Lokale en regionale organisaties zoals Euregio's en andere moeten daarvoor met de hogere overheden in overleg treden om te zien wat mogelijk is. Niet studiegerichte maar uitvoeringsgerichte task-forces kunnen na een gunstige effectiviteitstoets het agglomeratievoordeel voor grensregio's sneller tot stand brengen. Dat is heilzaam voor het gehele binnenlands beleid.

Richard Meersschaert
26 februari 2020